

INNGRODDE HOLDNINGER MÅ ENDRES

Av Kristin Gunleiksrud Raam, kirkerådsleder

De begynte å si tydelig fra. Den ene etter den andre. «No hører vi kvinner som i heilag vrede seier: «*No er det nok!*»» sa biskop Kari Veiteberg i appellen hun holdt i forbindelse med massedemonstrasjonen på søndag.

#Metoo-debatten viser ingen tegn til å stilne. Det i seg selv er uttrykk for kraften i den. Kraften som kommer fra historiene og fra historien. Hvor omfattende dette er og har vært. Hvordan seksuelle overtramp og overgrep finner sted til alle tider og i alle kulturer. Også bibelen har sine *#Metoo*-fortellinger. For eksempel fortellingen om kongsdatteren Tamar i 2. Samuelsbok. Etter at halvbroren Amnon har voldtatt henne, kastes hun på dør. Så står det: «*Tamar strødde støv på hodet, rev i stykker den side kjolen hun hadde på seg, og med hånden på hodet gikk hun skrikende bort.*» Bibelen legger ikke skjul på noe, men beskriver sviket, overgrepet og til slutt kvinnens maktesløshet og skam. Tamar har mange søstre. Overgrepfortellinger har mange, lange og hardføre røtter.

Så tiden var overmoden. Dette måtte opp og ut i dagens lys. Og *#Metoo* forandret verden. Stemmene kom fra det ene samfunnsområdet etter det andre; teateret, media, idretten, politikken, trossamfunn. Herunder kirken. Selv om det ikke har vært en organisert kampanje, er stemmene hevet også her. Det skulle jo egentlig bare mangle, seksuell trakassering og overgrep skjer også i kirken og i kristelige sammenhenger.

I de siste ukene har *#metoo* blitt mer sensasjonssaker enn å omhandle det de skal: Retten til å slippe å bli klådd på, til å bli satt ut av spill av tafsing og kommentarer. Det handler om hverdag, jobb, menighet og verv. Det handler om faren for å bli tafset ut av jobben, ut av vervet, ut av menigheten. Om å føle skyld og skam for handlinger andre har begått. Om å ikke holde dette ut – og derfor velge å trekke seg ut av situasjonen.

#Metoo har bragt seksuell trakassering ut fra det private skammens rom. Og det har vist seg hvor nesten ubegripelig mange handlinger som ikke tåler dagslys. Noen av de historiene *#Metoo* har avdekket, handler om mangel på anstendighet og moralsk luktesans. Men det er ikke riktig som noen har tatt til orde for, at kampanjen vil skape en nypuritanisme, der seksualitet gjentabufiseres og hverken flørt, forelskelse eller fysisk berøring vil kunne finne rom. Noe slikt er selvsagt tøv. For *#Metoo* handler ikke om seksualitet. *#Metoo* handler om kjønn og makt og asymmetri i relasjonen. Selvsagt kan det handle om fri flyt av alkohol, om dårlig vurderingsevne og manglende innsikt – også. Men først og fremst handler det om makt og om misbruk av makt. Det handler om skam hos den som utsettes for trakassering, den skammen som skaper sårbarhet, handlingslammelse og tilbaketrekning. Essensen i mange av historiene er faktisk så enkelt som dette: Man blir skitten av søle. Også om søla er påføre en av en annen.

Og en ting til: La oss slippe å høre flere bagatelliseringer av typen: «Det er vel ikke lov å gi en klem engang, nå. HØHØHØ!» Det handler ikke om det. Det handler rett og slett ikke om det. Hvor vanskelig kan det være?

(I parentes bemerket et lite råd: Hvis du - som maktperson - har problemer med å skjønne hvor grensen går, bruk den anledningen til å lære mer og skjønne mer. Bruk anledningen til å bygge opp luktesans, musikalitet og bevissthet om egen rolle, egen makt og hvordan denne virker.)

Vi - enten vi er kvinne eller mann - som innehar ledende posisjoner, har et særlig ansvar. Ikke minst vi som har arbeidsgiveransvar på ulike måter.

Vi har ansvar for at rutiner og beredskapsplaner er på plass, ansvar for håndtering av saker der ansatte eller frivillige er anklaget for overgrep, men også et ansvar for at ansatte har den kompetansen de trenger i møte med overgrepsutsatte. Mye er gjort: Det har vært jobbet systematisk med dette i mange år, innen Den norske kirke, i KA – arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter og i frikirkene og organisasjonene. Og til å hjelpe oss har vi Kirkens ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep. Deres visjon «*ved den utsattes side*» er også kirkens visjon. Ressurssenteret gjør en viktig jobb i stadig å være pådriver i å holde dette tema oppe i bevisstheten over hele landet. «*Messe for verdighet*» i alle landets domkirker og kurset «*Ingen skal bære alene*» som holdes over hele landet er viktige synlige påminnere i så måte.

Allerede på -80-tallet startet Kirkenes verdensråd aksjonen «*Torsdager i svart*» eller «*Thursdays in black*». «*Torsdager i svart*» er en aksjon i protest mot vold og overgrep, og i solidaritet med de som rammes. Denne aksjonen er ikke blitt mindre aktuell, og jeg oppfordrer alle til fortsatt å markere svarte torsdager.

Det er utarbeidet en veileder som tar for seg problemstillinger en arbeidsgiver møter når en kirkelig ansatt er mistenkt eller anklaget for seksuelle overgrep. Denne er under oppdatering av Kirkerådet og KA i fellesskap og vil være ferdig i løpet av våren.

Det er gjennom mange år satset på forebyggende arbeid og å bygge medarbeideres kompetanse. Det har også vært et godt samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene.

I rettssubjektet Den norske kirke ble det utarbeidet både varslingsrutiner og etiske retningslinjer i 2016 slik at dette var på plass fra 1. januar 2017. Men allerede i november i fjor vedtok AMU nye etter et grundig partssammensatt arbeid. Nå står etiske retningslinjer for tur og skal opp til drøfting i første kontaktmøte 9. februar.

Det er utviklet en ordning med kontaktpersoner, som også er under revidering for å kunne bli et enda bedre tilbud til den utsatte.

Det finnes egne beredskapsplaner mot seksuelle overgrep på alle nivåer i kirken, samt ressursmaterieell til bruk i beredskapsarbeidet.

Dette kommer i tillegg til verneombud, tillitsvalgte og andre faste strukturer enhver arbeidsgiver må ha.

KA utarbeider annet hvert år rapporter om antallet personalsaker knyttet til seksuell trakassering og seksuelle overgrep. Arbeidet med å innsamle data fra alle landets kirkelige fellesråd og bispedømmeråd for perioden 2016-2017 starter opp i februar. På bakgrunn av det innsamlede materialet blir det utarbeidet en rapport som vil bli offentligjort senere i vår. Fra 2018 vil vi etablere oversikter over antall varslinger når det gjelder overgrep, trakassering og mobbing.

Trosopplæringen og Ressurssenteret har laget ressursmaterieell som er utarbeidet. Det er svært viktig at kunnskap om seksuell trakassering kommer inn i trosopplæringen, ikke minst i konfirmantarbeidet. Mange menigheter har dette allerede, og jobber med alt fra bibelfortellinger til bevisstgjøring og læring, til å utdanne barne- og ungdomsledere i kirken som har kunnskap og innsikt i sårbarhets- og overgrepssproblematikk.

For det kan nok ikke sies tydelig nok: Det skal være trygt å delta, være frivillig eller jobbe i kirken. Kirken SKAL være et trygt rom der alle opplever å bli møtt med respekt og behandles skikkelig. Alle skal oppleve verdighet. Det bør fortsatt jobbes videre med å kreve politiattest også for frivillige medarbeidere.

Trakassering er uakseptabelt i alle sammenhenger, og vi har nulltoleranse for krenkelser og overgrep. Seksuell grenseoverskridende adferd, vold og overgrep strider mot både kristen og allmenn etikk. Likevel vet vi at det skjer, og at en del saker er vanskelig å fange opp. En nulltoleranse for overgrep skal være både god og avansert for å fange opp mye av det som skjer i det skjulte.

Mange inngrodde kulturer og holdninger må endres. Ikke minst den som i mange år har ført til eksempler på at hensynet til menigheten eller kirken har gjort at ledelsen har skjermet overgriperen, og dermed sviktet den som har vært utsatt for overgrep. Den utsatte er blitt usynliggjort, og i noen tilfeller utstøtt.

Så er det i et kirkelig perspektiv et tilleggselement vi skal være ekstra obs på. Det er hva som skjer når Gud kobles inn i dette. Når Gud og troen brukes – det vil si misbrukes – til å skape en uangripelig makt og autoritet. Når Gud brukes til å gi mannen suverenitet og rett til å tolke en situasjon. Når Gud brukes til å gjøre mannen så sterk og så myndig at han får nærmest fullstendig definisjonsmakt. Vi vet at dette har skjedd – og vi vet at det skjer i mange kristne miljøer. Overgrep og trakassering har skjedd i Guds navn. Destruktiv misbruk av tillit skjer mange steder.

Og mange som er blitt utsatt for overgrep er blitt presset til ikke å si fra eller protestere – og presset har skjedd i Guds navn. Guds navn er brukt for å få mennesker på defensiven og forsterket deres skam. Hvilken sårbar person kan vel stå opp mot den overbevisende mannen som har Gud på sin side.

I kirken har vi et særlig ansvar for å øke bevisstheten om hersketeknikker generelt i Guds navn, og spesielt om seksuell trakassering og overskridende adferd som legitimeres med skriftord og religiøs autoritet. Det må gjøres et kontinuerlig arbeid for å kunne avsløre usunn teologi, teologi som brukes til å befeste og begrunne overgrep og maktmisbruk.

Så strever jeg med å finne en overgang til det andre jeg skal snakke om.

På dette møtet overrakt dokumentet «*Strategisk plattform for forpliktende samhandling om Den norske kirkes barne- og ungdomsarbeid*». Dette er et initiativ for å øke og styrke samarbeidet mellom flere frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og Den norske kirke.

Organisasjonene som står bak samarbeidsdokumentet ønsker at «kirken skal være et hjem for unge mennesker hvor de finner hjelp til å leve og vokse i tro på Jesus Kristus».

De har utarbeidet et skriv med 25 punkter som de forplikter seg på. Blant annet at de i «samhandling med Den norske kirke arbeider i lojalitet til dens bekjennelse», og at de «anerkjenner hverandres frihet til å inngå forpliktende avtaler med kirken (lokalt, regionalt og sentralt) om særskilte satsinger, prosjekter og arbeidsområder».

Plattformen danner et godt grunnlag for å styrke samvirket mellom kirken og ungdomsorganisasjonene i tråd med intensjonene i Plan for trosopplæring. Organisasjonene er en del av det kirkelige arbeidslaget. De utfører viktige deler av kirkens kjerneoppgaver.

Jeg tror dette arbeidet vil bidra til å styrke frivilligheten i kirken og utløse et bredt engasjement. Her gås et dessuten opp viktige strategiske spor for fremtidens kirke.

Samarbeid med mange av de organisasjonene og institusjonene vil ivareta viktige sider ved kirkens oppdrag. Det er derfor i kirkens interesse å inngå i samarbeid med ulike organisasjoner. Dette initiativet.

Det gjelder ikke bare arbeidet for barn og unge. I satsingen med religionsdialog har samarbeidet med Areopagos utløst mye aktivitet. Det er etablert dialogsentre i Bergen, Stavanger, Oslo og nå nettopp i Drammen. Det er planer for slike sentre i Trondheim og Tromsø. Disse kompetanse- og nettverkssentre er oppfølging av Kirkemøtevedtaket 2015, og sentrene er svært viktige for arbeidet med å gjøre tros- og livssynsdialog og dialogisk praksis til integrert del av kirkens arbeid. De fungerer som verksteder for religionsteologi og dialogisk praksis i menighetene og er med på å danne grunnlaget for en holdning for å møte mennesker med annen tro eller livssyn med respekt og nysgjerrighet.

På samme måte bidrar Samarbeid Menighet og misjon til et samvirke mellom Den norske kirke og misjonsorganisasjonene som er nødvendig for at også Den norske kirke skal være en misjonar kirke. Slikt samarbeid skjer også innen diakoni og kunst og kultur.

Felles for dette er at vi får noe til sammen. Dette er ikke et nullsumspill. Min erfaring med dette samarbeidet er at 2 og 2 blir minst 8. Samarbeidet genererer på sitt beste energi og nye prosjekter. KULT i Oslo er et godt eksempel på at et samarbeid mellom bispedømmeråd, kirkelig fellesråd, NKA og Kulturkirken Jakob fører til produksjoner, seminarer og møteplasser som ikke ville ha funnet sted dersom dette samarbeidet ikke var satt i gang.

Jeg er derfor svært glad for det samarbeidet vi skal presenteres for senere i dag, og for alle de samarbeidsprosjektene som pågår mellom Den norske kirke og institusjoner og organisasjoner. Jeg er helt overbevist om at dette samvirke er nødvendig for at kirken skal være en bred og engasjerende kirke også i fremtiden.

Kristin Gunleiksrud Raaum, leder i Kirkerådet